



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Titvlvs XXXVI. De Transactionibvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

calis inita sunt à Prioribus Conuentualibus, aut Guardianis cum consensu Cōuentus, rata esse debent & firmiter obseruari, tametsi Prouincialis, aut Generalis eorum, vel Sedis Apostolicæ assensus non accesserit, neque eiusmodi pacta in prouincialibus, aut generalibus Capitulis approbata fuerint. Idque propterea, vt dicti Religiosi puritatem suam conseruent, & scandala, quæ aliquin oriri possent, caueantur.

SUMMARIUM.

1. *Hac constitutione priuilegia ab Alexandro & Honorio IV. Fratribus minoribus concessa, sunt reuocata; ea autem post Sixtum IV. eisdem restituit.*
2. *Quid in contractibus & alienationibus in Mendicantium Ordinibus obseruandum sit, ex cuiusque consuetudine & statutis, Apostolicisq; priuilegijs & decretis, Bonifacij VIII. constitutione posterioribus petendum est.*

HAc Constitut. Bonifacij VIII. correctæ ac reuocata sunt priuilegia, quæ prius Fratribus Minoribus ab Alexandro

IV. & Honorio IV. concessa erant apud Rodriq. tom. 1. regul. q. 27. a. 3. Sed postea Sixtus IV. reduxit eos ad pristina iura & priuilegia apud eundem Rodriq. ubi ait: *Et sic in nostra sacra Religione Minorum obseruatur: Nullus enim Guardianus, neque Abbatissa etiam cum consensu suorum Conuentuum, aliquem contractum efficere potest, sine expressa P. Prouincialis auctoritate. Quomodum enim Rector Ecclesiæ Collegiæ inferioris præter consensum Capituli sui, impetrasse etiam debet Episcopi consensum, vt iura & bona immobilia Ecclesiæ suæ alienare possit, vt colligitur ex c. 2. de transact. ubi id docet Abb. n. 3. ita etiam Rector Monasterij subordinatus Generali, tanquã Episcopalem iurisdictionem erga suos habenti, eiusdem quoque auctoritatem & assensum requirere debet ad alienationem. Is porro Generalis Prouincialibus suis potest, & frequenter committere solet, vt dictum assensum ipsimet præstent.*

Quapropter, quid in contractibus & alienationibus iurium suorum in Mendicantium Ordinibus obseruandum sit, ex cuiusque consuetudine & statutis, Apostolicisque priuilegijs & decretis, Bonif. VIII. constitutione posterioribus, petendum est.

TITVLVS XXXVI. DE TRANSACTIONIBVS.

CAPITVLVM PRIMVM.

Sicut graue.

PARAPHRASIS.

Personæ quædam Ecclesiasticæ controuersiam, quam inter se de bonis, aut iuribus suis habebât, salubri transactione finierunt, petentes à Gregor. I. Pontifice,

vt eam auctoritate sua confirmaret. Quomobrem respondit Pontifex, instrumenta omnia, & quidquid aliud est, quod parti vni aut alteri super causis transactione finitis fauere possit, iam pro irrito, & vacuo habendum esse, solamque transactionis conuentionem obseruandam. Sed et si in ea per incuriam, vel imperitiam defectus aliquis commissus sit, se illum Apostolica auctoritate & cõfirmatione ex certa scientia supplere.

NOTAN-

SUMMARIUM.

1. *Lites inter Christianos, maximè Ecclesiasticos, per transactionem aut compositionem partium componenda & finienda.*
2. *Transactio bona fide & sine dolo facta, parit exceptionem litis finita, ut instar rei iudicata haberi debeat, ita ut si læsio grauis partis post transactionem appareat, nihilominus tamen transactio firma manere debet, neque rescindi: secus est, si læsio fiat in ipsa transactione.*
3. *Confirmatio Principis si fiat ex certa scientia, seu cum causâ cognitione, supplet defectum actûs, qui confirmatur; si quidem sit defectus iuris positivi, & non naturalis, nec specialem dispensationis expressionem exigit.*

NOTANDUM I. Consultum & salubre est, ut lites inter Christianos, maximè Ecclesiasticas personas, per transactionem, aut compositionem partium finiantur. Ita sumitur ex hoc c. ver. salubrem, & annotaui lib. 2. tr. 4. e. vlt. n. 8. in fine.

NOTANDUM II. Tametsi post transactionem, repertis v. g. instrumentis, appareat, re ipsa grauius læsam esse vnam transigentium partem, ut nec dimidium eius, quod ipsi re ipsa competeat, acceperit, tamen transactio firma manere debet, neque rescindi. Ita etiam habetur in l. Lucius, 78. in fine, ff. Ad Trebellian. & in l. sub prætextu, 19. & 29. C. de Transactionibus. Ratio est: Quia in casu dubio, & contouerso vtraque pars incerto euentui se sponte committit, perinde ac in ludo: dummodò dolus alterius partis non interueniat, ut si fraudulenter occulter ea, quæ manifestari debent, vti colligitur ex cit. l. 19. Quare dici solet, quòd transactio, si bona fide & sine dolo facta sit, litem finitam faciat, ut instar rei iudicatae haberi debeat.

Intelligitur autem tradita doctrina, si læsio partis postea appareat, v. g. propter instrumenta nouiter reperta. Sin verò læsio

iniusta in ipsa transactione contingat; quia reuerà ius dubium, quod vna pars habebat, maius tunc maiorisue ponderis erat, quàm æstimabatur, inæqualitas hæc in conscientie foro ad æqualitatem reduci debet: Imò etiam in conscientie foro remedium rescissionis ex lib. 2. C. de rescind. vendit. dari deberet, perinde ut in alijs onerosis ac reciprocis contractibus, si læsio vltra dimidium iusti fuit, sicuti bene cum Bartolo & alijs docet Mol. tr. 2. de iust. disp. 556. n. 16. Quamuis talis rescissio in transactionibus concedi vix soleat, nisi læsio enormissima sit, ideòque dolus præsumatur, vti docui cit. c. vlt. n. 2. Vel nisi Minor natus, aut Ecclesia in huiusmodi transactione læsa sit, tum ei Iudicis officio succurritur per in integrum restitutionem, iuxta l. 1. & 2. C. Si aduersus transactionem.

NOTANDUM III. Confirmatio Principis, si fiat ex certa scientia, seu cum causæ cognitione, supplet defectum actûs, qui confirmatur. Hoc loco aduerte, quòd duplex sit confirmatio, ut videre est apud Imolam hic in fine, Tabienam ver. confirmatio, n. 14. & 15. Tuschum eod. ver. concl. 710. Vna in forma communi, quæ ius aut valorem actui non tribuit, sed supponit, ideòque approbat actum, quatenus de iure validus est, iuxta c. 1. & 2. de confirmat. vtili, & inutili. Altera est confirmatio ex certa scientia, si nimirum Princeps actum approbans seu confirmans eius plenam cognitionem se habere significet. Et talis confirmatio ius ac valorem tribuit actui, si defectu aliquo, seu requisita solemnitate careat, ut hic apparet.

Sed limitandum est primò: Quòd confirmatio ex certa scientia suppleat defectus iuris positivi, quippe in quibus Princeps dispensare potest; non item suppleat defectus iuris naturalis: Ut si contractus usurarius fuit, confirmatione Principis, tametsi ex certa scientia facta dicatur, nõ poterit validari, vti bene notat Imola hic in fine, Abb. n. 5.

Limitandum est secundò: Quòd per generalia verba, confirmamus ex certa scientia, vel per plenitudinem potestatis, ut vires habeat plenissima notiois &c. non censetur

D d d d suppleri

suppleri defectus, qui specialem dispensationis expressionem desiderat, cuiusmodi est personae inhabilitas, vel si confirmatio cedat in prauiudicium aliorum. Exempli causa confirmatio electionis factae de intruso, tamen si dicatur facta ex certa scientia, censetur subreptitia, nisi mentio fiat intrusionis. Similiter, si alicui possessiones per violentiam acquisitae confirmantur ex certa scientia, censetur subreptitia confirmatio, nisi mentio fiat violentae occupationis, vel nisi aliunde constet, Principem eius notitiam habuisse. Vt docet Specul. tit. de legato, §. Nunc ostendendum, ver. 18. Tabiena cit. n. 15. Bertachinus in repert. ver. confirmatio privilegiorum, Tuschus cit. concl. 710. n. 22.

CAPITVLVM II.

Statuimus.

PARAPHRASIS.

Alexander III. scripsit ad quosdam, si inter ipsos & personam aliquam Ecclesiasticam, cum consensu Episcopi, compositio super decimis facta fuit, eam firmam esse oportere.

SUMMARIUM.

1. In alienationibus & transactionibus super iuribus ecclesiae inferioris, requiritur consensus Episcopi, aut Archiepiscopi, cui talis ecclesia subiecta est. Idem sentiendum de Prelatis exemptis, si quasi Episcopalem iurisdictionem habeant; imò etiam de non exemptis, si legitime praescripserunt iurisdictionem erga ecclesias sibi subiectas, Episcopo excluso.
2. Potest Parochus super decimis soluendis pacisci, etiam sine consensu Episcopi, ita tamen, ut pactum non sit perpetuum, nec pariat obligationem, nisi personalem, nec ecclesiam afficiat.

NOTANDVM VII. In alienationibus, & transactionibus super iuribus eccle-

siae inferioris, requiritur consensus Episcopi, aut Archiepiscopi, cui talis ecclesia subiecta est. Idem verò sentiendum est de Prelatis quibuscumque, si ab Episcopo exempti veluti Episcopalem iurisdictionem habeant, quòd alienationibus & transactionibus Ecclesiarum plenissimo iure sibi subiectarum, assensum praebere possint, secundum Gl. in Clem. 1. ver. proprii, de reb. Eccles. non alienandis, Imola hic n. 5. Abb. 4. Qui hoc ipsum extendit ad Prelatos & Capitula non exempta, si legitime praescripta consuetudine iurisdictionem erga Ecclesias sibi compararunt, iuxta ea quae dixi in c. 3. de offic. Iudic. ordinarij.

Porro ex hoc c. ver. personam Ecclesiasticam, colligunt Canonistae aliqui, ut videre licet apud Ioann. Andr. hic n. 9. Abbat. n. 8. Quòd compositio super decimis absque Papae auctoritate fieri non possit cum laico. Sed id ex textu non colligitur, quoniam potius contrarium, ut Hostiensis, & Imola hic annotarunt: Videtur enim Papa scripsisse ad laicos, si inter ipsos & ecclesiasticam personam, ad quam nomine Ecclesiae suae ius decimarum spectat, Episcopi consensus intercessit, eam perpetuo obseruandam esse. Quare ita docet Gl. hic ver. personam Ecclesiasticam, Imola & Abb. ll. cc. Tamen enim Episcopus laicos, imò & clericos absolute, ac in perpetuum eximere non possit ab obligatione decimas persoluedi, (etiam ea ex iure vniuersali canonico descendat, quod inferior Papa remittere, aut relaxare nequit) potest tamen Episcopus in controversia super decimarum solutione cum laicis compositionem, seu transactionem facere: v. g. si dubium sit, an immunitatem à decimis personalibus, aut praedialibus, in totum, vel secundum partem praescripserint, ut dixi lib. 4. Theol. moral. tr. 6. c. 6. assert. 9.

QUAE RES. Vtrum persona ecclesiastica v. g. Parochus super decimis soluendis cum Parochianis transigere possit, etiam sine Episcopi consensu? Respond. Non posse ita transigere, ut pactum perpetuum sit, & successores etiam obliget, posse tamen transigere ad vitam suam, ita ut obligatio personalis sit.

fit, Ecclesiâque non afficiat. Ita notauit Gl. in c. 3. ver. eandem conventionem, de decimis, & dicitur infra hoc tit. c. de cetero, & c. veniens. Dummodò iure diœcesano tales portiones seu contractus prohibiti non sicut.

CAPITVLVM III Contingit.

PARAPHRASIS.

Queritur, quid iuris sit, si Abbas, vel Prior Conuentualis in causa dubia coram Iudice ordinario, aut delegato, cum parte aduersaria transactionem fecit, sed Capitulum seu Conuentus eam reuocare velit. Resp. Alexander III. Si Abbas, aut Prior literas Capituli de ratihabitione habuit, id est, quòd Capitulum rata habere velit, quæ ille gesserit, tum transactionem reuocare non potest, quasi in eam non consenserit. Quod maximè verum est, si transactio aliquot annis (videl. quadriennio, quod Capitulo, si iactum fuit, ad petendam restitutionem in integrum conceditur) seruata est. Ita explicat Innocent. & Gl. ver. aliquot annis.

SVMMARYM.

1. Superior alicui causam, secundum iura decidenda, delegans, non aufert illi facultatem admitendi transactionem.
2. Licet Abbas etiã solus in iudicio agere, & conueniri possit, non tamen potest transigere absque Capituli consensu, nisi super rebus, quarum alienatio ipsi permissa est.

NOTANDVM I. Si Superior controuersiam alicui deleget, vt eam secundum iura decidat, non aufert illi facultatem admitendi transactionem, vt etiam constat ex c. de cetero, hoc tit. Nam vniuersim loquendo, ad Iudicem pertinet, si fieri possit, partes ad concordiam reducere, iuxta c. vlt. hoc tit.

NOTANDVM II. Licet Abbas, etiam solus, iudicio agere, & conueniri possit (sal-

tem si causa valde grauis non sit) cum ad ipsum generalis, & libera administratio pertineat, vt dixi in c. edoceri, 21. de rescript. non tamen potest transigere absque Capituli consensu. Ita docet Gl. hic communiter recepta, ver. literas, Hostiensis in sum. hoc tit. §. Quis potest transigere, Innocent. Ioann. Andr. hic. Ratio est: Quia per transactionem deueniri solet ad alienationem: Ergo sicuti Prælati res Ecclesiæ, absque Capituli consensu alienare non potest, ita neque super eis transigere, arg. reg. 84. in 6. *Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.*

Porro hinc sequitur, quòd Prælati, v. g. Abbas in causa dubia absque Capituli consensu, transigere possit super rebus, quarum alienatio ipsi permissa est, videl. super rebus modicis, & parum vtilibus, vel super rebus mobilibus non pretiosis, aut quæ seruando seruari non possunt; Item, quòd transigere possit super immobilibus, aut mobilibus pretiosis &c. non ita vt ea perdat, sed vt ea, aliquà datâ pecuniâ, retineantur, iuxta receptam doctrinam Gl. in l. nulli, 13. ff. de Transact. Abb. hic n. 3. & dixi l. 3. Th. mor. tr. 4. c. vlt. n. 4.

Deinde limitanda est tradita doctrina: Quòd Abbas in causa dubia cum legitimo Superioris sui consensu, transigere possit etiam alienando immobilia, si Conuentus generalem ac liberam ei potestatem fecit se rata habiturum, quæcunque in tali causa egerit. Ita colligitur ex hoc c. & tradit Gl. hic ver. literas, Imola n. 6. Bartolus in l. Procurator cui, 58. ff. de Procurator. Gl. in l. Si Procurator, 10. verb. plenam, C. eod. ait: Quòd Procurator ad agendum constitutus transigere possit, si habeat mandatum generale & liberum, non item, si habeat mandatum generale tantum, iuxta l. mandato, 60. ff. de Procuratoribus, & c. qui ad agendum, 4. de procur. in 6. Quare idem quoque de Prælati Ecclesiarum, & quibuscunque administrationibus dicendum, si habeant literas generales ac plenas de ratihabitione, quòd omnia facere possint, etiam transigere, & alienare, sicuti si expressum & speciale

cialem consensum habeant; excepto quod donare nequeant, sicuti traditur in cit. l. Procurator cui, iun. rubr. & Gl. & videri potest Gl. in c. petitio, 9. ver. generales, ibid. Abb. de procurat.

CAPITVLVM IV.

Constitutus.

PARAPHRASIS.

Inter Gasparem & Alexandrum Clericos controuersia erat super quadam Capella, quam ipsi per transactionem, fide inuicem data, finierunt. Sed cum Alexander transactione stare nollet, ad Pontificem causa deuenit, qui respondit; Huiusmodi transactionem continere speciem simoniae; quare eam in irritum reuocata, controuersiam inter dictos clericos secundum iura dirimendam esse.

SUMMARIUM.

Transactio proprie dicta super beneficio, seu iure beneficiati, si propria auctoritate fiat, tanquam Simoniaca damnatur.

NOTANDVM Vn. Transactio super beneficio, seu iure beneficiati, si propria auctoritate fiat, tanquam simoniaca damnatur, vt hic, & in c. super eo, 7. hoc tit. & dixi lib. 4. tr. 10. c. vlt. n. 57. Intelligitur autem hoc, si sit proprie dicta transactio super causa beneficiati dubia. Sin autem beneficij alicuius possessor liquidum in eo ius habeat, atque iniusto petitori pecuniam v. g. offerat, vt a vexatione desistat. simoniacus cenferi non potest: cum pecuniam non det pro iure beneficij acquirendo, aut stabiliendo, sed pro iniuria, seu vexatione redimenda, vt dixi cit. c. vlt. n. 22. Caeterum in externo foro praesumptio erit contra eum, qui ita transigit, vt proinde consultum non sit, tales pactiones inire, nisi notorium sit, quod alter iniuste vexare intendat.

Porro, vtrum Iudicis seu Superioris au-

thoritate transactio super lite beneficiati fieri possit, dicitur hoc tit. c. super eo, 7. & dixi cit. c. vlt. n. 58. Denique dixi: Transactionem, tanquam simoniacam damnari; quia interdum non committitur simonia ex rei natura; sed solum ex Ecclesiastico iure, quo omnes pactiones circa beneficia, si propria auctoritate fiant, damnantur, tanquam simoniae speciem gerant. Verum eiusmodi non esse proprie peccata simoniae, tanquam probabilius docui in cit. c. vlt. n. 66. Quare aliqui existimant, nominatim Abb. hic, n. 3, non eisdem poenis subiectam esse simoniam, quibus alia proprie dicta simoniae peccata subiecta sunt: licet contrarium sentiat Gl. hic ver. audiatis, & alij, quos secutus sum cit. n. 66. dicto 2. & sumitur ex c. cum olim, 7. de rerum permutat.

CAPITVLVM V.

De caetero.

PARAPHRASIS.

Cum duo Parochi Titius & Caius, super iure cuiusdam Capellae controuersia haberent, Titius impetratis literis Apostolicis ad Iudicem delegatum, coram eo transactionem fecit cum aduersario, absque diocesani consensu: quaeritur, an ea rata esse debeat. Respondet Alexander III. Si alioquin iuri contraria non sit, ab Episcopo improbari non posse; dummodo transactio ita fiat, vt qui in capella antea institutus erat, v. g. Titius, ius suum beneficiale retineat. Caeterum, si alteri Parochiae, cui aduersarius Caius praestit, absque Episcopali auctoritate census ex capella illa soluendus sit, is vitam Titij excedere non debet. Ita Hostiensis apud Imolam hic, col. 1.

SUMMARIUM.

1. *Litigans super beneficio coram Iudice a Papa delegato transigere potest, etiam absque consensu Ordinarij, sine quo rati-*
men

men beneficiatus cedere beneficio non possit; quamuis ad præstandum consensum ille cogi possit à delegato; si renuntiationem factam causâ concordia irrationabiliter acceptare nolit.

2. Per transactionem litis finienda causâ institutam auctoritate iudicis delegati, onus pensionis imponi potest non beneficio, sed parti transigenti ad certos annos, vel tempus vite ipsius.

3. Secundum Curia Romanæ praxin Episcopi hodie non licet (olim videtur licuisse) pensiones, præsertim in perpetuum beneficiis imponere.

NOTANDUM I. Litigans super beneficio coram Iudice delegato à Papa transigere potest, etiam non interveniente consensu Ordinarij. Si tamen beneficiatus beneficio cedere velit, id sine assensu Episcopi collatoris fieri non debet, iuxta c. admonet, 4. de renunt. & notat Abb. hic, n. 1.

Quod si is absque causa rationabili abnueret acceptare renuntiationem, factam causa concordia; seu ut à lite recedatur, interdum cogi possit à Iudice delegato, arg. c. præterea, 5. l. de offic. delegati, ex quo habetur: quod Papa alicui causam delegans, censetur committere omnia, quæ ad causæ expeditionem necessaria sunt.

2. **NOTANDUM II.** Per transactionem, litis terminandæ causâ institutam auctoritate Iudicis delegati, onus pensionis aut census imponi potest non ipsi beneficio, ita ut ad successores transeat, sed parti transigenti ad certos annos, aut ad tempus vite ipsius. Ita etiam habetur in c. nisi, 2. de præb.

QVÆRES: Vtrum ipse Episcopus, cum consensu Capituli, ex causa rationabili beneficium pensione seu censu in perpetuum gravare possit. Resp. Spectato iure antiquo, videtur affirmadum, arg. huius textus, verb. absque Episcopali auctoritate, & c. expofuisti, 3. vbi id docet Abb. n. 8. de præbend. & c. extirpandæ, 30. §. Qui verò, eod. tit. vbi id docet Imola n. 17. Prohibetur enim ibi, ne id fiat in fraudem, ergo secus est, si ex causa iusta & rationabili. Quamobrem S. Th. 2. 2.

q. 100. a. 4. in fine ita scribit: Si Episcopus, antequam beneficium alicui conferat, ob aliquam causam ordinaverit aliquid subtrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios usus expendendum, non est illicitum.

Et Abb. in cit. §. qui verò, n. 7. Tene mente, quod cessante fraude, potest ex præventibus unius beneficij constitui aliud beneficium. Et sic collige bonam practicam: ubi est altare multum pingue, vel Ecclesia multum abundans, poterit Superior, maxime ea vacante, ex certis redditibus constituere aliud beneficium pro Sacerdote, vel Clerico; vel poterit pensio assignari, dummodo non fiat in fraudem.

Et profectò id quandoque necessitas postulat: Ponamus enim, Parochiam aliquam in redditibus annuis habere sex millia florenorum, aliam verò Ecclesiam, cui plura onera incumbunt, habere tantum quadringentos; nonne poterit, imò debet Episcopus ex abundantioris parochiæ redditibus, patrono consentiente, detrudere ad subleuandam inopiam alterius Ecclesiæ parochialis, aut Collegiæ, alteriusve beneficij. Verum tamen secundum Curia Romanæ praxin Episcopis hodie concessum non esse, ut pensiones, præsertim in perpetuum, beneficiâq; imponant, dixi lib. 4. tr. 2. c. 13. q. 5. & c. 18. quæst. 3.

CAPITVLVM VI.

Ex literis.

PARAPHRASIS.

Duo Clerici, Romanus & Antonius, super Ecclesia quadam controversiam habentes, coram Episcopo Vigorensi, Apostolicæ Sedis delegato, transegerunt, eiusque transactionis auctor fuit Guilielmus alterius partis Aduocatus, qui & in instrumento transactionis tanquam testis subscripsit. Sed idem Guilielmus, persuadens sibi, dictam transactionem simoniacam, ideoque irritam esse, eandem Ecclesiam ipsemet à Sede Apostolica impetrauit, dissimulans se transactioni illi interfuisse,

Dddd; eique

eique patrociniatum fuisse: Imò etiam tacuit, se tempore impetrationis laicum esse, ac nondum tonsuratum. Quamobrem scribit Alexander III. super petenda Ecclesia illa silentium ei imponendum esse. Ita intelligunt Innocent. Ioan. Andr. & Abbas.

SYMMARIUM.

1. *Aduocatus & Procurator non potest in eadem causa, cuius est Aduocatus & Procurator esse testis: potest tamen, si ea per transactionem componatur.*
2. *Auctor, mediator, aut suavor alicuius transactionis, aut contractus, non auditur postea, si eum ut irritum vel iniustum impugnare velit.*
3. *Laicus, seu non tonsuratus, non est capax beneficij.*
4. *Si quis in possessionem beneficij euidenter intrusus est, nullo colorato titulo vel probabili munitus, tum huius possessionis in impetratione beneficij mentio nulla facienda est; secus est, si quis sit in possessione saltem colorata.*
5. *Testis contractui consensisse presumpsi, non potest eum impugnare; secus est, si contractum non approbasset.*

NOTANDVM I. Licet Aduocatus (sicuti & Procurator) non possit esse in eadem causa testis pro eo, cuius Aduocatus vel Procurator fuit, c. vlt. de testibus, in 6. l. vlt. ff. de testibus; potest tamen Aduocatus, in causa, si ea per transactionem componatur, testis esse huius transactionis. Ita Anton. de Butrio, & Imola hic n. 2. Abb. n. 1. Cum enim per transactionem finiatur lis, sequitur quòd desinat esse Aduocatus; ideò, que non simul est Aduocatus, & testis in eadem causa: sed qui fuerat Aduocatus in controuersia, eà finita per transactionem, incipit esse testis transactionis. Simili ratione ait Innocent. apud Imolam hic, n. 13, Abb. cit. num. 1. Si quis testis subscripsit in instrumento emptionis, alteriusque contractus, quod postea deinde ut Aduocatus adhiberi.

si agatur de executione contractus. Iam enim non testificatur; sed qui antea fuerat testis, eiusque testimonium firmum manet, modo ut Aduocatus adhibetur. Ceterum, si de viribus instrumenti dubitetur, non possit eius testimonium recipi, dum Aduocatus est.

NOTANDVM II. Qui est auctor, mediator, aut suavor alicuius transactionis, aut contractus, non auditur postea, si eum ut irritum, vel iniustum impugnare velit: quia allegat propriam turpitudinem, ideòque audiendus non est, iuxta c. inter dilectos, 8. de donat. iun. Gl. ver. turpitudinem. Ita explicant hunc locum Ioan. Andr. hic n. 3. Imola n. 1. Abb. n. 4.

NOTANDVM III. Laicus, seu non tonsuratus non est, capax beneficij: quare in impetratione beneficij mentio fieri debet de clericatu, c. cum ad eò, 17. de rescript. Nihil Papa ex certa scientia scribat pro aliquo nondum Clerico, qui Clericus fieri vult, ut beneficium ei conferatur, tunc prius tonsurari debet, & postea in beneficio institui, sicuti hic docet Abb. n. 3.

QVÆRITVR I. Si alius quispiam Ecclesiam, quæ ex simoniaca transactione ab aliquo possidebatur, tanquam vacantem impetrasset. nulla facta mentione possessionis, utrum impetratio subreptitia sit, Respondeo cum Ioan. Andr. hic n. 3. Imola n. 2. Abb. in c. cum nostris, 6. num. 16. Si aliquis in possessionem beneficij euidenter intrusus est, nullo colorato seu probabili titulo munitus, tum huius possessionis necesse non est mentionem fieri, arg. c. super literis, 20. de rescript. Sin autem aliquis est in possessione saltem colorata, ut quia à legitimo Ordinario inuestitus est, quamuis institutio aliquo vitio laborare videatur, ejus possessionis in impetratione beneficij mentio facienda est, cum prius de iure & titulo possessoris cognosci debeat, quam ei beneficium auferatur, arg. cit. c. cum nostris.

QVÆRITVR II. Si aliquis ut testis presentiam suam exhibuit contractui, vel subscriptionem, an eum postea ut irritum oppugnare possit. Resp. Si centeri possit in contractum consensisse, tuac impugnare eum non

non potest; secus si contractum non approbatur. Prior pars sumitur ex hoc c. & casus sunt: I. Si agatur de eius præiudicio, & cum id sciat, non contradicat, l. fideiussor, 26. §. Pater, iun. Gl. ver. manifestum, ff. de pignori- bus, & sumitur ex c. penult. de sent. & re iudic. II. Si testificatio pertinet ad substantiam contractus, quia sine ea valide fieri non potest, tum tacitus consensus & approbatio adesse videtur, vti Gl. docet in l. Caius, 39. ver. non obesse, ff. de pignorat. act. & Imola hic. Posterior pars ex eo probatur, quia testis solum testatur de his, quæ sunt facti, & non de his, quæ sunt iuris, ait Abb. hic n. 5. & confirmari potest ex regula, quæ traditur in cit. c. penult. & tit. 60. Cod. lib. 7. *Res inter alios acta aliis regulariter non nocet.*

CAPITVLVM VII.

Super eo.

PARAPHRASIS.

Si de Ecclesiastico beneficio, aut quauis re spiritali litigetur, transactio fieri non potest, ita vt retento vel accepto spiritali, vicissim aliquid detur vel remittatur: cum talis commutatio, seu reciproca obligatio speciem simoniæ habeat. At verò amicabilis, & gratuita compositio in talibus fieri potest.

SUMMARIVM.

1. Super ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed potest amicabiliter componi.
2. Si vni parti litigantium super beneficio temporale quiddam detur, non in compensationem dubij iuris, sed ob aliam causam, & nominatim ob bonum pacis & concordia tanquam simoniacum & illicitum, damnari non debet, si iudicis auctoritate fiat. Caute tamen agendum, ne simoniacæ pactio affectus admisceatur.
3. Reprobatur tamen talis pactio seu transactio, si à partibus iniuriam habuerit.

3. *Lis beneficiaria ita componi potest, vt ex vna parte retento beneficio, alteri detur aliud beneficium, aut spiritalis pensio, modo fiat auctoritate Superioris; licet conuentio à partibus inchoâris.*

DE hac re plenè dixi lib. 4. Th. mor. tr. 10. c. vlt. §. 5. q. 7. Hic breuiter, & clarè statuo has assertiones: Prima. Orta lite beneficiaria, partes amicabiliter eam vel per se, vel per arbitros componere possunt, ita vt beneficium vni videl. possessori, seu instituto relinquatur, alter verò iure suo cedat. Neque obstat, si hoc casu pars illa, cui beneficium relictum est, gratis, & non ex præcedente aliqua pacto, donum alteri offerat.

Secunda. Transactio super beneficio, data re aliqua temporali, neque priuato partium consensu, neque iudicis auctoritate fieri potest, prout etiam habetur in c. vlt. de rerum permut. Probatur ratione allata in hoc c. Simoniacum & illicitum pactum est, si pro iure spiritali detur, vel promittatur aliquid temporale. Id autem fit in tali transactione super beneficio, si vnus litigantium dubium ius in eo habeat, & alter det, vel promittat v. g. tres argenti marchas, si iure suo cedat, aut renuntiet. Consequenter id neque partium conuentione, neque iudicis auctoritate fieri potest.

Tertia. Si vni parti litigantium super beneficio, temporale quippiam, v. g. vnius aut duorum annorum redditus, designentur, non in compensationem dubij iuris (quæ, vt paulò antè dixi, simoniaca pactio esset) sed ob aliam causam, & nominatim ob bonum pacis, & concordia, non debet id tanquam simoniacum, aut illicitum damnari, si iudicis ordinarij, aut delegati auctoritate fiat, Quamuis caute agendum sit, ne simoniacæ pactio affectus admisceatur. Ita habetur in c. 2. de arbitris, & c. nisi, 21. de præb. Cæterum, si talis pactio seu transactio à partibus initium habuerit, reprobari debet, c. cum pridem, 4. de pactis.

Quarta. Lis beneficiaria per transactionem ita componi potest, vt ex vna parte re-

teat

tento beneficio, alteri parti detur aliud beneficium, aut spiritualis pensio. Dummodò Superioris auctoritas accedat; tametsi conuentio à partibus initium coeperit, ut dixi cit. §. 5. n. 58. verf. Illud. Ratio est; Quia vnum spirituale pro alio spiritali commutare, non censetur esse simoniacum suapte naturâ. Quamuis talis pactio, circa beneficia & pensiones ecclesiasticas, si priuata auctoritate fiat, tanquam simoniaca iure ecclesiastico prohibeatur, ut dixi suprâ in c. constitutus, hoc tit.

CAPITVLVM VIII,

Veniens.

PARAPHRASIS.

Monachi cuiusdam Monasterij terram habebant in parochia S. Mariæ, in qua coloni illorum omnia Sacramenta percipiebant, & tamen decimas soluere recusabant, cuiusdam transactionis prætextu, quam Monachi cum Parocho præcessore fecerunt, ut tantum tertiam partem decimarum de quibusdam prædijs exoluant. Hoc intellecto, respondit Alexander III. Nisi Monachi ostendant, transactionem hanc Apostolica auctoritate confirmatam esse, ea non obstante (cum inter personas transigentes tantum facta Ecclesiam ipsam, & successores seu parochos sequentes non afficiat) compellantur Monachi ac coloni eorum ad decimas ex quibuslibet rebus integrè persoluedas, atque insuper ad æstimationem eorum, quas hæcenus illicitè detinuerunt.

SUMMARIVM.

1. Religiosi de iure communi obligantur ad decimas soluendas prædiales, in cuius parochia eorum prædia sita sunt; ex privilegio autem Papa ab his soluendis exempti sunt.
2. Transactio, & quicquid contractus à Rectore ecclesie, vel alio beneficiato initus absque Superioris auctoritate super iuri-

bus, aut redditibus suis, non transgreditur vitam eius, neque ecclesiam aut successores suos obligare potest.

3. Decimas iniuste detinens seu non solvens, condemnari debet ad earum solutionem in posterum faciendam, & ad non solutarum, si ea non extent, æstimationem.

NOTANDVM I. Religiosi, spectato i communi iure, obligantur ad decimas prædiales soluendas Parocho, in cuius parochia eorum prædia sita sunt, sicuti dixi lib. 4. tr. 6. c. 3. n. 4. Priuilegijs tamen Summi Pontificum hodie exempti sunt, ut ad eas decimas per se, & personali obligatione non teneantur. Cuius priuilegij utilitas in eo consistit, quod si noualia, seu terras, quæ antea decimis astrictæ non erant, ipsi excolant, decimas dare non debeant. Si vero colonis tradant, tum hi decimis obligantur, secundum partem fructuum, qui ad ipsos perueniunt. Quia priuilegium exemptionis à decimis concessum personis religiosis, non extenditur ad alios, c. sanè, 9. de priuileg.

NOTANDVM II. Transactio, & quicquid contractus, quem Rector Ecclesie aliusque beneficiatus absque Superioris legitima auctoritate facit super iuribus, aut redditibus suis, non transgreditur vitam eius, neque Ecclesiam, aut successores suos obligare potest. Vbi discrimen notandum inter dominos absolutos prædiorum, ac iurium, & inter beneficiatos, qui ecclesiasticorum prædiorum ac iurium domini non sunt, sed usufructuarij, seu potius vsuarij; quod illi pactioibus hæredes quoque suos obligare possint, quia & pactum reale, seu quo res ipsa afficitur & obligetur, instituere, iuxta l. iuris gentium, 7. §. pactorum, ff. de pactis. At verò beneficiati non nisi personale, seu quod solam personam beneficiati afficere, non item Ecclesiam, aut successores, l. Idem, 25. ff. eod. & dixi de hoc lib. 3. tr. 4. c. 10. n. 5.

NOTANDVM III. Qui decimas iniuste detinuerunt, seu soluere neglexerunt, ij condemnari debent, ut & in posterum soluant, & hæcenus non solutarum, si ea non extent, æstimationem præstent.

CAPITVLVM IX.

Præterea.

PARAPHRASIS.

Inter quosdam Laicos, & Religiosos controuersia erat de iure præsentandi ad Ecclesiam parochialem; quam ita transegerunt, vt ius præsentandi ad laicos pertineret; Religiosis autem ex dicta Ecclesia pensio annua, quæ antea dari solita non est, proueniret. Hanc pactiõnem simoniacam esse, respondit Lucius III. ac proinde irritam, ex quo Religiosi nullum commodum percipere possint,

SUMMARIVM.

Super iure patronatus non licet transigere, interuentu rei temporalis.

NOTANDVM I. Super iure patronatus, seu iure præsentandi non est licitum transigere, interuentu rei temporalis. Nam res spiritualis absque simonia promitti, aut dari non potest pro pecunia, seu alia re temporali & pecunia æstimabili, c. super eo, hoc tit. Atqui ius præsentandi ad beneficium perinde ac ius eligendi, vel confirmandi, spirituale est, vt docui lib. 4. tr. 1. c. vlt. n. 60. Ergo super iure præsentandi interuentu rei temporalis, ac pretio æstimabilis transigere simoniacum, & illicitum est. Quomodo autem ius patronatus vendi possit, non per se, sed per accidens, seu accessorie, dixi lib. 4. tr. 2. c. 13. q. 9. §. Denique.

CAPITVLVM X.

Præterea.

PARAPHRASIS.

Controuersia erat de Capella quorundam Monachorum, vtrum subiecta esset Ecclesie matri: Monachi cõfitebantur subiectam olim fuisse; sed postea transactione quadam liberatam; quia censum annuum constituerant matri Ecclesie soluendo,

dam, vt capella a subiectione eius eximeretur. Sed pro maiore, seu matrice Ecclesia allegabatur, quod super spirituali subiectione transigere non liceat. Ad hæc respondet Cælestinus III. Cùm Fratres confiteantur, capellam illam matri Ecclesie subiectam fuisse; at verò per transactionem, quippe irritam & simoniacam, liberata non sit, ideo contra illos sententiam ferendam esse. Neque referre ait Pontifex, quod determinatè non sciatur, quantus fuerit census ille: quia quantuscunque fuerit, constat transactionem de censu soluendo pro exemptione à spirituali subiectione simoniacam esse.

SUMMARIVM.

1. *Super spirituali subiectione non licet transigere, data re aliqua temporali.*
2. *Non refert ad simonia peccatum, an quis pro beneficio v. g. acquirendo multum, vel parum dederit, si adsuit intentio instituendi reciprocam quasi pactiõnem.*
3. *Si constat personas, vel locum olim alteri subiectum fuisse, presumpcio est adhuc eum subiectum esse, nisi contrarium ostendatur.*

NOTANDVM I. Accidit interdum, vt Reus excipiendo, fateatur intentionem seu allegationem aliquam Actoris. Quo casu Actor reijcere, vel oppugnare potest exceptionem, acceptando interim confessionem, quæ in ea continetur. Vt in proposito exemplo: Cùm Monachi excipiendo dicerent, se super subiectione transigisse cū ecclesia matrice; Prior eius acceptauit, quod fatebantur capellam subiectam fuisse; sed transactionem tanquam irritam, & simoniacam reiecit. Ita Imola hinc n. 2. Abb. n. 1.

NOTANDVM II. Super spirituali subiectione non potest fieri transactio, dato aliquo temporali. Ita etiam dixi in c. præced. & c. super eo, hoc tit. Et tradunt hinc Hostiens. & Imola in fine c. vbi bene addunt contra Innocentium; Si matrix Ecclesia capellæ censum soluere debuisset, quod Monachi non potuissent illum remittere, pro eo vt capella

Ecces pella

PELLA à subiectione eximeretur. Quia remittere idem est, quod dare, iuxta l. 2. ff. de calumniatoribus. Quare sicuti temporale pro spiritali dare simoniacum est, ita & remittere.

- 2 NOTANDVM III. Non refert ad simoniæ peccatum, vtrum aliquis pro beneficio v.g. acquirendo præsentatori, vel collatori multum dederit, an parum; si adfuit intentio reciprocã quasi pactiõnem instituendi. Verùm ob dati exiguitatem, sæpe præsumptio fieri potest, fuisse donum liberale & gratuitum, non datum per modum compensationis pro beneficio.
- 3 NOTANDVM IV. Si constet personas, vel locum olim fuisse alteri subiectum, præsumptio est, adhuc subiectum esse, nisi contrarium ostendatur, arg. l. siue, c. 6. C. de probat. & notat Abb. h. c. n. 3.

CAPITVLVM VLT.

Ex parte.

PARAPHRASIS.

Cùm Græci multa perperam contra sacros canones agerent, Cardinalis tituli S. Præxedis consuluit Honorium III. quidnam ipsi agendum esset. Respondit; Quòd non tantùm secundùm canonicas sanctiones procedere possit definiendo, sed etiam componendo, ac transigendo, interdum aliquid de seueritate remittens, prout status imperij & delinquentium multitudo exigere videtur. Exceptis tamen, quæ eiusmodi compositionis, aut dispensationis remedium non admittunt: quale est matrimonij Sacramentum, in quo Iudici concessum non est à seueritate canonica recedere. In ijs porrò, de quibus ius expressum non habetur, æquitate seruata procedat Cardinalis, in mitiorem partem semper declinando, quatenus personæ,

causæ, loca, & tempora postulare videbuntur.

SUMMARIVM.

1. *Toto populo, vel multitudine hominum delincente, multum de grauitate pœnæ remitti conuenit.*
2. *Compositio, transactio, & dispensatio ad ea tantum se extendunt, quæ in nostra potestate sunt, non ad ea, quæ certam ex diuina lege constitutionem aut obligationem habent.*
3. *Vbi ius expressum non est, iudex benigniorem partem sequi debet, habita ratione personarum, loci, temporis, &c. Si autem lex expressa est secundum eam iudex iudicare debet, nisi supremus sit seu Princeps, qui in lege ex iusta causa dispensare potest.*

NOTANDVM I. Si totus populus, seu multitudo hominum deliquerit, multum de grauitate pœnæ remitti conuenit. De hoc dixi lib. 2. tit. 3. c. 12. n. 7. & habetur, quoties à populis, 4. causa 1. q. 7. Et in e. vt constitueretur, 25. d. 50. vniuersim dicitur, interdum esse detrahendum aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas succera subueniat.

NOTANDVM II. Compositio, transactio, sicuti & dispensatio ad ea se tantum extendunt, quæ in nostra potestate consistunt, non item ad ea, quæ certam ex diuina lege constitutionem, aut obligationem habent: cuiusmodi est matrimonij Sacramentum, & alia eiusmodi.

NOTANDVM III. Vbi ius expressum non est, Iudex potius benigniora sequi debet, inspectis qualitatibus causæ, personarum, loci, temporis, &c. Sin autem lex expressa sit, secundùm eam Iudex iudicare debet, nisi supremus sit, seu Princeps, qui in lege ex iusta causa dispensare queat, l. 1. C. de iegibus, c. Iudicet, 4. causa 3. q. 7.